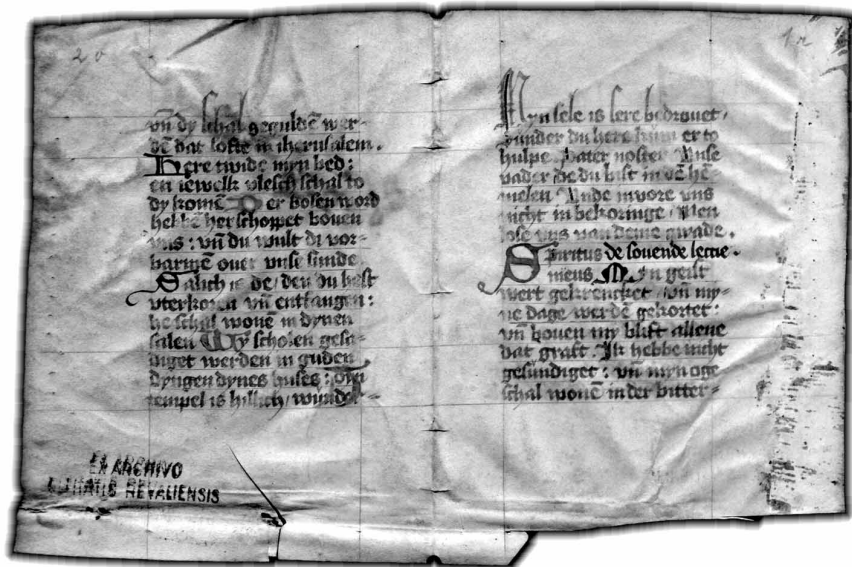

UNUSTATUD KATKENDID

Cm 25 Tallinna Linnaarhiivis

TIINA KALA

Tallinna Linnaarhiiv, fond 230, nimistu 1, säilik Cm 25, leht 1^r
92x114 mm

TRANSKRIPTSIOON:

fol. 1^r

Myn sele is sere bedrouet; / Sunder du here kum er to / hulpe Pater noster Vnse / vader de du bist in de[m] he[m] / melen Vnde invore vns / nicht in bekoringe; Men / lose vns van deme qwade. / de souende leccie; / Spiritus / meus Myn geist / wert gekrencket vn[de] my/ne dage werde[n] gekortet: / vn[de] bouen my blift allene / dat graft. Ik hebbe nicht / gesundiget: vn[de] myn oge / schal wone[n] in der bitter /

fol. 1^v

heit. Here lose my; vn[de] / sette my by dy: vnde wes / hand du wult de stryde / wedder my. Myne dage / synt vorgan: vnde mine / dancke[n] synt vorstoret: de / dar pynigede[n] myn herte. / Se hebben den nacht ge/keret in den dach: vn[de] na / der dusternisse^a hope ick / ouer dat licht; Ofte ik / dat schal liden so is de / helle myn hus: vn[de] myn / bedde hebbe ik gemaket / in der dusternisse Ik sprak

^a dustermissie parand. dusternisse

fol. 2^r

othmodich bitte Here / do gudliken syon in dine/me guden willen: dat ihe/rusalemis muren gebu/wet werde[n] De[n]ne so / schalt du a[n]namen dat of/fer der rechtuerdicheit / vn[de] de gauge: so schalen se / be kaluere leggen vppe / dyn altar Here gefe [?] de ewige rouwe Antipho[na] / De othmodige[n] knoken [?] / scholen sik vrouwe[n] psal[mus] / Te decet ymnus God / dy temet lof in syon:

fol. 2^v

vn[de] dy schal gegulde[n] wer/de[n] dat lofte in iherusalem. / Here twide myn bed: / en iewelk vlesch schal to / dy kome[n] Der bosen word / hebbe[n] herschoppet bouen / vns: vn[de] du wult di vor/barme[n] ouer vnse sunde. / Salich is de den du hest / vterkoren vn[de] entfangen: / he schal wone[n] in dynen / salen Wy scholen gesa/diget werden in guden / dyngen dynes huses: dyn tempel is hillich wonder/

fol. 3^r

lik in der rechtuerdicheyt. / Twyde vns god vnse sa/lichmaker: en hopene al/ler enden der erden; vnde / verne in deme mere Du / bereydest de berge in diner / doget; de du v[m]me gordet / bist myt der macht: de / du bedrouest des meres / grund; vn[de] den lud der vle/te De slechte schole[n] wer/den bedrouet vn[de] scholen / vruchte[n] van dyne[n] teyken; / de dar wonen in de[m] ende[n] / der erden: here dy lustet /

fol. 3^v

der vthgeenge des morgens / vn[de] des auendes Du soch/test de erden; vn[de] make/dest se vruchtbar: vnde / hest me[n]nichuoldich gema/ket eren rikedom Dat / vlet godes is vorvullet / mit velen watere[n]: du / makedest ere spise we[n]te / also is ere beredinge; / Vorvulle ere beke; me[n]/nichuolde ere slechte: de / bloyende schal gevrou/wet werde[n] in eren drope[n] / Du wult benedyen de [...]

TÖLGE EESTI KEELDE:

fol. 1^r

Mu hing on rängalt rõhutud ilma Sinuta, Issand. Tule talle appi! Pater noster. Meie Isa, kes Sa oled taevas; ja ära saada meid kiusatusse, vaid päästa meid ära kurjast. Seitsmes leksioon. Spiritus meus. Mu vaim jääb nõrgaks ning minu päevad lähenevad lõpule ja mu üle jääb vaid haud. Ma pole pattu teinud ning mu pilk jääb kibestumisse.

fol. 1^v

Issand, lunasta mind ja võta mind enda juurde. Ja kelle sa valid, see võidelgu minu vastu. Minu päevad on läinud ning mu mõtted, mis piinasid mu südant, on hääbunud. Nad on öö muutnud päevaks ning pärast pimedust loodan ma valguse peale. Kui ma lasen seda sündida, siis on põrgu minu koda ja oma aseme olen ma teinud pimedusse...

fol. 2^r

...alandlik palve, Issand. Tee rõõmutsev Siion oma halastusest, et Jeruusalemma müürid ehitataks üles. Siis võtad Sa vastu selle õiglase ohvri ja anni. Siis asetavad nad (...?) Sinu altarile. Issand, anna igavest rahu. Antifoonia. Alandlikud luud (?) rõõmutsevad. Psalm. Te decet. Hümn. Jumal, Sulle tõuseb kiitus (?) Siionist

fol. 2^v

ning Sulle on Jeruusalemmas kullatud tempel (?). Issand, kuule minu palvet. Kõik liha tuleb Sinu juurde. Kuri sõna on valitsenud meie üle. Ja Sina halastad meile meie pattude pärast. Önnis on see, kelle Sa oled välja valinud ja vastu võtnud. See elab Sinu valitsejakojas. Me saame küllastuma Sinu koja headest asjadest. Sinu tempel on pühalt (?) imepärane õigluses.

fol. 3^r

Võta meid kuulda, Jumal, meie õnnistegija. Sinu peale loodavad kõik ilmaotsad ja mereavarused. Sa valmistad varjupaika oma oskuslikkuses, millega oled võõtatud oma võimus. Sina (...?) merepõhi ja jõgede vool. Sugupõlved saavad kurvastama ja saavad hirmu tundma Sinu märguandest; need, kes elavad maailma äärel. Issand, Sulle on rõõmuks

fol. 3^v

päevatõus ja õhtu. Sina toidad maad ning muudad ta viljakandvaks ning oled mitmekesiseks teinud tema rikkused. Jumala jões on palju vett. Sina valmistad tema toitu, siis, kui ta on valmis. Täida tema oja, paljunda tema sugu. Öitsvad saavad rõõmustama tema piiskadest. Sina õnnistad...

Siin toodud tekstiga pärgamentlehekeseid leiti Tallinna Linnaarhiivi muude arhivaalide seast 1999. aasta algul. Lehtedel on Teise maailmasõja eel Tallinna Linnaarhiivis arhivaalide märgistamiseks kasutusel olnud tempel tekstiga *ex archivo civitatis Revaliensis*, mis näitab, et seni signatuurita olnud katkend on varem arhivaari käe alt siiski läbi käinud. Käesoleva transkribeerimise ja tõlkimise eel sai katkend signatuuri Cm 25 (viimane number Tallinna Linnaarhiivi magistraadi fondi käsikirjaliste koodeksite seerias) ning leheküljenumbri (1^r–3^v).

Kokku on kahel pärgamentlehel säilinud kuus täiskirjutatud lehekülge, mis ilmselt ei ole kõik loogilises järgnevuses. Lehekülje mõõtmed on ca 92x114 mm, tekstivälja ulatus 92x49 mm ning leheküljel on ridu 15. Fol. 2^r on määrdunud ja kulunud ning tekst seetõttu kohati halvasti loetav. Nagu hiliskeskajal ning hiljemgi sageli kombeks, on lehti tarvitatud veel mingi teise raamatu köitmiseks ning osa kahjustusi tuleneb just sellest sekundaarsest kasutusest. Kahjuks ei ole mingit märki selle kohta, missuguse köite vahelt lehed pärinevad. Pisut salapärane on ka esialgse köite viis – nimelt on lehtedel köitmise jälgi nii lehekülgede vahel kui ka alumises servas.

Transkribeerimisel on tekst jäetud täielikult normeerimata. Vähesed lühendid on nurksulgudes avatud, küsitavate sõnade järele on asetatud nurksulgudes küsimärk. Originaalis on eristatavad kolme liiki kirjavahemärgid: rea alumises osas olev punkt, rea keskel olev punkt ning kaks punkti koolonikujuliselt teineteise kohal. Transkriptsioonis on need edasi antud vastavalt punkti, semikooloni ning kooloni abil, kuigi kahe viimase tähendus on pigem võrdsustatav kaasaegse komaga.

Tõlkimine osutus kohati keerukaks nii üksikute tekstiosade halva loetavuse kui ka mitmetähendusliku sõnakasutuse tõttu. Vältimaks väärtõlgendusi järgneb küsitavatele sõnadele tõlkes sulgudes küsimärk, tõlkimata sõna(de) asemel on sulgudes kolm punkti ja küsimärk.

Avaldatud katkend on ilmselt pärit keskalamsaksakeelsest breviaarist (tunnipalvuste raamatust). Paleograafilise pildi järgi võib teksti dateerida 15. sajandi teise poolde või äärmisel juhul 16. sajandi algusesse. Selleks et kindlalt ütelda, kas tegu on regulaarvaimuliku, ilmikvaimuliku või ilmaliku isiku kasutuses olnud tekstiga, on säilinud katkend paraku liiga napp. Hiliskeskage se päritolu ning ladina keele asemel keskalamsaksa keele kasutamise järgi võiks arvata, et breviaar kuulus ilmalikule isikule.

Iseäranis alates 15. sajandist hakati Euroopas rahvakeelseid usulisi tekste laiemalt kirja panema (enne seda oli ka rahvakeeles ettekantav tekst kombeks kirja panna ladina keeles). Võib arvata, et ka Eestis kasutati mujalt saadud või koha peal üles tähendatud rahvakeelseid (st keskalamsaksakeelseid) religioosse sisuga tekste, mis aga luterluse võidukäigu edenedes kaotsi läksid. Liturgilised raamatud hävitati või pillati laiali ilmselt kõige kiiremini, kuna oma praktilise väärtuse olid nad kaotanud ning sisulist väärtust neile enam ei omistatud.

Nii on ülalkirjeldatud katkend hoolimata tagasihoidlikust väljanägemisest Eesti arhiiviainese seas suur haruldus. Nimelt pole Eestis säilinud ühtegi teist katolikuaegset mitteladinakeelset religioosset seotud teksti. Alal on küll 11 reformatsiooniaegset käsitsi kirjutatud ladinakeelset vaimulikku raamatut (tänapäeval on nad kõik hoiul Tallinna Linnaarhivis¹), nendest on aga ilmselt vaid üks² olnud kasutusel igapäevasteks individuaalseteks vagadusharjutusteks. Ülejäänud sisaldavad traktaate, jutlustekogusid, pühakute elulugusid jms tuntud autoritelt. Autorite tuntus oligi ilmselt üks põhjusi, miks need raamatud säilisid.

Liturgiliste ja muude religioosse sisuga katolikuaegsete ladinakeelsete tekstide katkendeid on hilisemate köidete vahel säilinud siiski märkimisväärne hulk. Seni ei ole neid eraldi arvele võetud ega uuritud.³ Nende katkendite tekstoloogiline ja paleograafiline analüüs võimaldaks kindlaks teha kunagi Tallinnas kasutusel olnud religioosse kirjanduse koosseisu ja päritolu.

Ülal toodud tekstituvustus on mõeldud vaid sissejuhatuseks nii eespool kirjeldatud laiemale uurimisvaldkonnale kui ka siin lähemalt vaadeldud teksti käsitlemisele. Kirjeldatud pärand jääb ootama teoloogide ja filoloogide asjatundlikku kätt.

¹ TLA, f 230, n 1, s Cm 1, 2, 3, 4, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 21.

² Cm 21.

³ Erandiks on kaks katkendit Tallinna Linnaarhivis (f 230, n 1, s BO 27 I, ja s BO 27 II), mis on restaureeritud ning eraldi arvele võetud, küll aga uurimata.